

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

PROBLEMS OF QUALIFICATION OF LEGALIZATION (LAUNDERING) OF PROPERTY OBTAINED BY CRIMINAL WAY

Путєвська К.Ю., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Зайцев В.Б., студент III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Автори статті досліджують актуальні та проблемні питання, що пов'язані із кваліфікацією легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

У праці йдеться, зокрема, про походження поняття «відмивання» майна, яке використовується законодавством як синонім до легалізації. Автор стверджує, що це пов'язане з історією Сполучених Штатів Америки та функціонуванням системи пралень, через які злочинці «відмивали» кошти, що були одержані злочинним шляхом.

У роботі детальному аналізу піддається склад досліджуваного кримінального правопорушення, адже його правильне визначення допоможе усунути проблеми під час кваліфікації. Так, авторами описується кожен елемент складу злочину, що передбачений у статті 209 Кримінального кодексу України. Авторами особливо увагу приділено об'єкту злочину, що є предметом дослідження. У праці стверджується, що з об'єктивної сторони діяння особи полягає в набутті, володінні, використанні, розпорядженні майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, зокрема і здійснення фінансової операції, учинення правочину з таким майном, переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскування походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження.

Після опису досить складної об'єктивної сторони складу досліджуваного кримінального правопорушення автор переходить до аналізу суб'єктивної сторони. У цьому аспекті наголошується на особливій важливості доведення мети – легалізації майна, одержаного злочинним шляхом. На підтвердження такої позиції наводяться відповідні рішення судів.

Після проведення аналізу складу злочину автор переходить до дослідження особливостей, які варто враховувати під час кваліфікації відповідного діяння. Серед іншого зазначається, що не можуть бути предметом цього кримінального правопорушення кошти, що мали бути сплачені як податки, збори, а також контрабандні об'єкти матеріального світу.

Авторами також наголошується на необхідності чіткого розмежування кримінального правопорушення, що передбачене у статті 209 Кримінального кодексу, від того, що зазначено у статті 198 Кримінального кодексу України. Так, кваліфікація діяння за статтею 198 Кримінального кодексу можлива суто тоді, коли відсутні ознаки легалізації майна.

Зрештою, автори роблять власні висновки, які підкріплені працями видатних науковців у сфері кримінального права, а також досить різноманітною судовою практикою.

Ключові слова: легалізація, відмивання, предикатне діяння, кваліфікація, корупція, доходи, отримані злочинним шляхом.

The author of the article explores current and problematic issues related to the qualification of legalization (laundering) of property obtained by criminal means.

The paper deals, in particular, with the origin of the concept of "laundering" of property, which is used by law as a synonym for legalization. The author claims that this is due to the history of the United States and the functioning of the laundry system, through which criminals "laundered" the proceeds of crime.

The composition of the investigated criminal offense is subjected to a detailed analysis in the work, because its correct definition will help to eliminate problems with qualification. Thus, the author describes each element of the crime, provided for in Art. 209 of the Criminal Code of Ukraine. The author pays special attention to the object of the crime that is the subject of the study. The paper argues that the objective side of the person's action is to acquire, possess, use, dispose of property in respect of which the facts indicate its receipt by criminal means, including a financial transaction, transaction with such property, or transfer change of the form (transformation) of such property, or commission of the actions directed on concealment, masking of an origin of such property, possession of it, the right to such property, sources of its origin, location.

After describing the rather complex objective side of the composition of the investigated criminal offense, the author proceeds to the analysis of the subjective side. In this aspect, the special importance of proving the goal – legalization of property obtained by criminal means is emphasized. Relevant court decisions are provided to confirm this position.

After analyzing the composition of the crime, the author proceeds to the study of features that should be considered in the qualification of the act. Among other things, it is stated that the funds that were to be paid as taxes, fees, as well as smuggled objects of the material world cannot be the subject of this criminal offense.

The author also emphasizes the need for a clear delineation of the criminal offense provided for in Art. 209 of the Criminal Code from what is contained in Art. 198 of the Criminal Code of Ukraine. Thus, the qualification of the act under Art. 198 of the Criminal Code is possible only when there are no signs of legalization of property.

Finally, the author draws his own conclusions, which are supported by the work of prominent scholars in the field of criminal law, as well as a wide variety of case law.

Key words: legalization, laundering, predicate act, qualification, corruption, proceeds of crime.

Постановка проблеми. Після переходу України від планової економіки до ринкової особливої актуальності набула проблема відмивання майна, одержаного злочинним шляхом, адже таке кримінальне правопорушення завдає значної шкоди державній фінансовій системі. Однак у процесі застосування ст. 209 Кримінального кодексу (далі – КК) України органи досудового розслідування та суд стикаються

із проблемами у кваліфікації легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, що детерміноване складністю відповідного складу злочину й особливостями його співвіднесення з деякими іншими кримінальними правопорушеннями (ст. ст. 190, 198, 201, 212, 222, 306, 396 КК України).

Аналіз останніх досліджень. Проблемам застосування ст. 209 КК України, яка передбачає легалізацію

(відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, приділяли увагу значна кількість науковців, серед яких: О.О. Дудоров, Т.М. Тертиченко, О.В. Халін, В.Л. Ортинський, О.М. Бандурка, П.П. Андрушко, М.І. Мельник, В.О. Навроцький та інші. Але наявність труднощів у кваліфікації досліджуваної статті свідчить про недостатню дослідженість проблеми та вимагає додаткових наукових розвідок у цій сфері.

Постановка завдання. Щоб дослідити проблеми кваліфікації легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, потрібно вирішити такі завдання: проаналізувати походження кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України, положення міжнародного права в досліджуваній сфері; детально розглянути склад відповідного злочину, зіставити його з подібними кримінальними правопорушення з метою їх відмежування.

Виклад основного матеріалу. Учинення будь-якого кримінального правопорушення, безсумнівно, призводить до виникнення суспільно небезпечних наслідків та завдання шкоди охоронюваним законом суспільним відносинам. У разі легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, завдається шкода економічній системі держави, що може негативно позначитися на багатьох сферах суспільного життя, адже майно, що було отримане внаслідок скоєння предикатного кримінального правопорушення і було легалізоване, формально набуває законного правового статусу та може бути використане на досягнення будь-яких злочинних цілей. Легалізовані сьогодні кошти можуть бути використані завтра на вчинення терористичних операцій, незаконну купівлю зброї, замовлення вбивства тощо. Саме тому вчинення злочину, передбаченого ст. 209 КК України, є настільки суспільно небезпечним.

Щоб зрозуміти сутність легалізації майна, здобутого злочинним шляхом, доцільно звернутися до історії цього кримінального правопорушення. Законодавець поряд із поняттям «легалізація» уживає в дужках «відмивання», що свідчить про їхню синонімічність. Однак чому саме відмивання? Відповідь на це питання пов'язана з ухваленням у США «сухого закону», який діяв протягом 1920–1933 рр. Законодавець заборона продажу алкогольних напоїв не привела до бажаних результатів, а, навпаки, детермінувала перехід бізнесу із продажу алкоголю в незаконну площину. Від нелегального продажу алкоголю злочинці отримували значні кошти, адже його вартість зросла. Усвідомлення необхідності перетворення «брудних» грошей на законний засіб платежу викликало таке явище, як “money laundering”, що в перекладі з англійської мови означає «відмивання грошей». Перетворення нелегальних коштів на легальні відбувалося за такою схемою. Отримані внаслідок продажу алкоголю й іншими злочинними способами доходи зараховувалися як виручка від мережі автоматичних пралень. Оскільки валютнообіг у пральнях здійснювався готівкою, то відстежити кількість осіб, які насправді скористалися відповідними послугами, було майже неможливо. Поняття, що історично зародилося у США, використовується як на рівні міжнародного права, так і у кримінальних законах багатьох держав, зокрема й у Кримінальному кодексі України, де воно вживається як синонім до легалізації.

У юридичній практиці поняття «відмивання коштів» уперше з'явилося в 1982 р. у кримінальному провадженні «США проти 4 255 625,39 дол.», у межах якого було встановлено, що американська компанія “Sonal” проводила через свій рахунок у банку “Capital Bank” (Майямі, США) гроші, одержані від торгівлі наркотиками. У межах цієї операції наркоторговці вивозили із США до Колумбії «брудні» долари та міняли їх у спеціальній обмінній компанії на колумбійські песо (у Колумбії походження грошей не перевіряли) [1, с. 14].

Суспільна небезпечність легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, не залишилася поза увагою міжнародного співтовариства. Усвідомлення державами того факту, що кошти, які в той чи інший спосіб були легалізовані, можуть бути використані на вчинення транснаціональних злочинів, привело до ухвалення на міжнародному рівні низки документів, якими встановлюється заборона на вчинення відповідних діянь. Серед них такі: Конвенція ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» 1988 р., Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом» 1990 р. На відміну від вищевказаної Конвенції ООН, передбачено, що предикатним злочинно вважається будь-який злочин, унаслідок якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, зазначеного у ст. 6 цієї ж Конвенції [2, с. 534]. Наведені нормативно-правові акти є надзвичайно важливими, адже під їхнім впливом український законодавець визнав легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, кримінальним правопорушенням, передбачив таке діяння у ст. 209 Кримінального кодексу України.

Дослідження проблем кваліфікації легалізації (відмивання) майна є неможливим без надання дефініції цього поняття. Досить вдалим, на нашу думку, є визначення «відмивання» грошей, що сформулював О.М. Бандурка, який стверджує, що під цим поняттям варто розуміти приховування істинного характеру, джерела матеріальних цінностей, розміщення або володіння незаконними коштами, зокрема легалізацію таких доходів, перетворення незаконної готівки в іншу форму активу, приховування істинного джерела або власника незаконно набутих коштів, створення видимості законності джерела і власника [3, с. 35].

З метою усунення проблем у кваліфікації легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, варто проаналізувати склад цього злочину, що допоможе відмежувати його від суміжних кримінальних правопорушень.

Кожна норма Особливої частини КК України спрямована на охорону конкретних суспільних відносин, що становлять її безпосередній об'єкт. Що стосується ст. 209 КК України, то основним безпосереднім об'єктом цього кримінального правопорушення є встановлений із метою протидії залученню в економіку «брудного» майна порядок здійснення господарської діяльності, а також порядок учинення цивільно-правових правочинів у частині використання майна, не пов'язаного з господарською діяльністю [4, с. 150]. Додатковий безпосередній об'єкт можна визначити як суспільні відносини у сфері економічної діяльності та правосуддя.

Предметом кримінального правопорушення є майно, одержане злочинним шляхом. Важливо розуміти, що отримання майна повинні відбуватися виключно внаслідок учинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, оскільки інакше кримінальна відповідальність за ст. 209 КК України стає неможливою.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України, визначена законодавцем як набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, зокрема і здійснення фінансової операції, учинення правочину з таким майном, переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження [5].

Суб'єктивна сторона легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, виражається у прямому умислі, обов'язковою умовою є те, що особа знала або

повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, цілком чи частково одержано злочинним шляхом.

Суб'єктом досліджуваного кримінального правопорушення є особа, яка досягла шістнадцяти років. Крім того, учинити злочин, передбачений ст. 209 КК України, може і службова особа, якщо таке діяння було вчинене з використанням службового становища, то діяння, залежно від обставин справи, повинне бути додатково кваліфіковане за відповідними статтями (ст. ст. 364, 365, 366 КК України).

Проблеми у кваліфікації відмивання майна, одержаного злочинним шляхом, часто пов'язані з можливістю інкримінації такого кримінального правопорушення в тих чи інших випадках. Саме тому доцільно розглянути як ті чинники, що унеможливають притягнення особи до відповідальності за ст. 209 КК України, так і ті, які не є перешкодою для такої відповідальності.

Притягнення до кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, можливе в разі вчинення предикатного діяння, яке і було джерелом отримання того чи іншого майна. У зв'язку із цим виникає логічне запитання: «Якщо особу за вчинення предикатного діяння було звільнено від кримінальної відповідальності або не було притягнуто до неї, то чи можлива її відповідальність за ст. 209 КК України?». Щодо цього Пленум Верховного Суду України наголошує, що перелічені обставини не є підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності за легалізацію майна, одержаного злочинним шляхом [6]. Така позиція, на нашу думку, є обґрунтованою, адже навіть у разі не притягнення до кримінальної відповідальності, наприклад, у випадку смерті, якщо майно, що було одержане від учинення предикатного діяння, стає предметом відмивання, то це жодним чином не впливає на суспільну небезпечність кримінального правопорушення.

Однією з особливостей притягнення до відповідальності за досліджуваною статтею КК України є те, що в разі, якщо вчинене предикатне діяння передбачене ст. 212 КК (ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)), то відповідальність за ст. 209 КК України виключається. Наведене детерміноване нездатністю діяння, що передбачене у ст. 212, утворювати предикатне діяння в розумінні ст. 209 КК України, що зазначав свого часу Пленум Верховного Суду України. Так, не можуть уважатись одержаними внаслідок учинення предикатного діяння кошти або інше майно, якими особа не заволоділа (які не отримала) шляхом учинення злочину, а які вона незаконно утримала, приховала, не передала державі за наявності обов'язку це зробити [6]. Така позиція зумовлена тим, що одержання коштів незаконним шляхом у такому разі не відбувається, звідси, за умови, що шляхи початкового отримання таких коштів є законними.

Важливо розуміти, що кримінальна відповідальність за досліджуваною статтею є можливою виключно внаслідок отримання того чи іншого майна від учинення предикатного кримінального правопорушення, у разі ж отримання коштів іншим шляхом відповідальність за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, є неможливою. Наведене судження знаходить своє підтвердження, зокрема, у вирокі Броварського міськрайонного суду Київської області від 8 грудня 2014 р. у справі № 1007/14032/2012, у провадженні № 1/361/8/14. Особу було обвинувачено у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 190, ч. 3 ст. 209, ч. 2, 3 ст. 358 КК України. Проте сторона обвинувачення не довела винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, що передбачене ч. 4 ст. 190 КК, а оскільки майно, за обвинувальним актом, було отримане внаслідок учинення цього кримінального правопорушення, то і кримінальна відповідальність за ч. 3 ст. 209 унеможливується внаслідок відсутності предикатного злочину. Так, суд зазначає, що, з огляду на

виправдання обвинуваченого за ч. 4 ст. 190 КК України внаслідок відсутності фактів незаконного заволодіння ним шляхом обману земельними ділянками державного лісового фонду як предикатних злочинів, підсудний підлягає виправданню за відсутністю подій злочинів, передбачених ч. 3 ст. 209 КК України [7].

Особливістю предмета легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, є те, що ним не можуть визнаватися ввезені в Україну контрабандні об'єкти матеріального світу, що передбачені в ч. 1 ст. 201 КК України. Причини для такого винятку є аналогічними до тих, що стосуються майна, яке було незаконно утримане, приховане та не передане державі за наявності обов'язку це зробити. Так, якщо шлях одержання контрабандних товарів не був пов'язаний із порушенням норм кримінального права, то говорити про незаконний характер одержання майна неможливо, що повинні враховувати органи досудового розслідування та суд під час кваліфікації досліджуваного злочину.

Щоб усунути проблеми у кваліфікації діяння, передбаченого ст. 209 КК України, органи державної влади та їх службові і посадові особи повинні в кожному конкретному випадку встановлювати наявність вищевказаних елементів та ознак досліджуваного кримінального правопорушення, водночас враховувати особливості застосування відповідної статті, які, зокрема, містяться в постанові Пленуму Верховного Суду «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом». У разі застосування останньої потрібно враховувати низку змін, які були внесені до Кримінального кодексу України, у результаті яких частина з положень відповідної постанови не підлягають застосуванню.

Однією із проблем під час кваліфікації відмивання майна, одержаного злочинним шляхом, є помилкове ставлення у винуватості відповідного кримінального правопорушення. Для підтвердження цієї тези звернемося до судової практики. Так, у 2005 р. двоє осіб за попередньою змовою продали ангар, який фактично належав не їм, а сільськогосподарському підприємству. На отримані від продажу гроші ними було придбано трактор, який надалі був також проданий на запланованій частині. Бахмацьким районним судом Чернігівської області від 24 січня 2008 р. цих осіб було засуджено, зокрема, за ч. 2 ст. 209 КК. Однак, як надалі було встановлено засіданням колегії суддів Судової палати у кримінальних справах і військової судової колегії ВС України від 5 червня 2009 р., дії осіб, які були визнані винними у вчиненні злочину, що передбачений ч. 2 ст. 209 КК України, не були спрямовані на відмивання коштів, а жодних із діянь, що передбачені відповідною статтею, засуджені не вчиняли [8].

З подібною проблемою у кваліфікації зіткнувся і Першотравневий районний суд м. Чернівців у справі № 725/5785/14-к, у провадженні № 1-кп/725/237/14 від 6 червня 2016 р. Суть справи полягала в тому, що особі було винесено обвинувачення за вчинення восьми кримінальних правопорушень, серед яких і ч. 1 ст. 209 КК України. Підставою для такого обвинувачення було те, що особа шахрайським шляхом заволоділа 238 200 грн, водночас 50 000 грн обвинувачений перерахував як тимчасову поворотну фінансову допомогу на депозитний рахунок, тобто, фактично, здійснив фінансову операцію з коштами, одержаними внаслідок учинення суспільно небезпечного противоправного діяння. Але суд зазначив, що стороною обвинувачення не доведено той факт, що саме частина отриманих шахрайським шляхом грошових коштів була перерахована як тимчасова поворотна фінансова допомога й обвинувачений мав на меті таким чином здійснити легалізацію (відмивання) грошових коштів, одержаних злочинним шляхом [9]. Отже, надзвичайно велике значення під час кваліфікації того чи іншого діяння за ст. 209 КК України має суб'єктивна сторона.

Проблеми у кваліфікації легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, часто виникають унаслідок подібності складу кримінального правопорушення, що передбачене ст. 209, зі ст. 198 КК України, тому доцільно, в аспекті нашого дослідження, знайти відмінності між цими складами кримінальних правопорушень, оскільки це сприятиме зменшенню проблем у кваліфікації відповідних злочинів. Формальна спільність цих правопорушень полягає у формах діяння, оскільки диспозиція ст. 198 КК передбачає заздалегідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом [5]. Таке формулювання є досить подібним до об'єктивної сторони легалізації (відмивання) майна, яка вже розглядалася в межах цього дослідження. Однак законодавець не обмежився наведеним формулюванням і зазначив, що кримінальна відповідальність за ст. 198 можлива виключно в разі відсутності ознак легалізації майна. Отже, якщо у процесі досудового розслідування або судового розгляду справи буде встановлено наявність ознак легалізації майна, серед яких важливе місце належить відповідній меті, то діяння підлягає кваліфікації за ст. 209 КК України.

Під час кваліфікації легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, потрібно розуміти, що способів відмивання майна надзвичайно багато, що детерміноване, зокрема, науково-технічним прогресом та введенням в обіг нового грошового засобу – криптовалюти. Один із яскравих прикладів міститься у вирокі Голосіївського районного суду міста Києва від 20 травня 2020 р. у справі № 752/22807/19. У наведеному судовому рішенні трьох осіб було визнано винними у вчиненні кримінальних пра-

впорушень, що передбачені ч. 1 ст. 255 та ч. 3 ст. 209 КК України. Підставою для винесення такого рішення стало те, що засуджені створили та керували злочинною організацією, яка займалася виготовленням та збутом наркотичних, психотропних речовин та їхніх аналогів, а кошти, отримані від реалізації продукції, були легалізовані. Так, один із керівників злочинної організації здійснював обмін наявної в нього криптовалюти (у вигляді QIWI-рублів та біткоїнів) на долари США та євро, що були отриманні злочинним шляхом. Розслідуванням було встановлено, що загальна кількість обмінаної криптовалюти становила суму, еквівалентну 750 000 доларів США [10]. Отже, під час кваліфікації та встановленні наявності ознак відмивання майна, одержаного злочинним шляхом, потрібно враховувати різноманітність способів учинення легалізації, зокрема й за допомогою криптовалюти.

Висновки. Отже, легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, є суспільно небезпечним кримінальним правопорушенням, яке передбачене на рівні як національного, так і міжнародного права. Дослідження ст. 209 КК України свідчить про складність формулювання диспозиції відповідного злочину, що здатне призвести до проблем у кваліфікації того чи іншого діяння. Крім того, у разі застосування ст. 209 КК України потрібно усвідомлювати відмінність цього складу кримінального правопорушення від того, що передбачено у ст. 198 КК, адже інакше може мати місце неправильна кваліфікація. Важливо розуміти, що склад ст. 209 КК України є відмінним від будь-якого іншого, що міститься у КК, що проявляється, зокрема, в особливостях предмета злочину, об'єктивної сторони та мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Халін О.В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 244 с.
2. Ортинський В.Л. Характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: криміналістичні аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2016. № 850. С. 533–540.
3. Бандурка А.М., Симовьян С.В. Украина против «грязных» денег : научно-практическое пособие. Харьков : Гос. спец. изд-во «Основа», 2003. 224 с.
4. Дудоров О.О., Тертиченко Т.М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України : монографія. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20201230#Text> (дата звернення: 18.01.2021).
6. Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-05#Text> (дата звернення: 18.01.2021).
7. Вирок Броварського міськрайонного суду Київської області від 8 грудня 2014 р. у справі № 1007/14032/2012, у провадженні № 1/361/8/14. URL: <https://opendatobot.ua/court/41927514-6fdc51a3c012b60eb7755fdde83c98c2> (дата звернення: 01.02.2021).
8. Ухвала спільного засідання колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України і військової судової колегії від 5 червня 2009 р. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D0D0C2A049B3E965C2257B7F00350B94](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D0D0C2A049B3E965C2257B7F00350B94) (дата звернення: 18.01.2021).
9. Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівців від 6 червня 2016 р. у справі № 725/5785/14-к, у провадженні № 1-кп/725/237/14. URL: <https://opendatobot.ua/court/58121791-34ebbdca009758cafaf1c8bd4c43aa51> (дата звернення: 01.02.2021).
10. Вирок Голосіївського районний суд міста Києва у справі № 752/22807/19, провадження № 1-кп/752/1240/20 від 20 травня 2020 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89334290> (дата звернення: 18.01.2021).